

3 – Ethische en interculturele aandachtspunten bij het werken met vluchtelingen

Doelstelling: Vrijwilligers meer bewustmaken van de achtergrond van vluchtelingen en gevoeligheden die kunnen optreden.

Inleiding

Het is belangrijk geen onderwerpen aan te snijden die je groepsleden van streek kunnen brengen of die als pijnlijk worden ervaren. Gevoelige kwesties kunnen conflicten veroorzaken binnen de groep en ervoor zorgen dat bepaalde personen de taalcoachingactiviteiten opgeven (zie ook Tool 4 [Gepast omgaan met culturele verschillen en instaan voor interculturele communicatie](#)).

Bepaalde gespreksthema's die in de Europese samenleving openlijk aan bod komen, kunnen als taboe worden beschouwd in niet-Europese culturen. Andere onderwerpen worden dan weer geschuwd of in geen geval openbaar besproken. Enkele voorbeelden:

- Gezinsituatie: sommige culturen beschouwen wezen, alleenstaande vrouwen – vanaf een bepaalde leeftijd – of weduwen zonder familie als ongebruikelijk en beschamend. Bepaalde samenlevingen aanvaarden polygamie, maar de familieleden hullen zich hierover meestal in stilzwijgen.
- Men is niet geneigd om over seksuele geaardheid te praten.
- Onderwerpen als ziekte en lichamelijke of verstandelijke handicaps liggen vaak gevoelig.

Europese en niet-Europese samenlevingen hebben een verschillende perceptie van rolpatronen en verhoudingen in het gezin. In samenlevingen waar grote gezinnen de norm zijn en een hoofd van de familie wordt aangeduid, wordt die beschouwd als de hoogste gezagsdrager. Hij neemt beslissingen voor de overige familieleden of verwacht dat hij wordt geraadpleegd vooraleer familieleden zelf beslissingen nemen. De sociale status van broers of zussen kan worden bepaald door hun leeftijd en geslacht. Dit onderscheid kan tot uiting komen in de volgorde waarin ze in het openbaar het woord nemen of verwachten te genieten van externe steun (zie ook Tool 14 [Diversiteit in leergroepen](#)).

Tips

Je stelt vluchtelingen beter geen vragen over hun situatie in hun land van herkomst of hun ervaringen tijdens de reis naar Europa (zie ook Tool 1 [De geopolitieke context van migratie](#)). Dergelijke vragen kunnen pijnlijk zijn voor vluchtelingen die familieleden verloren zijn of een goede situatie in hun land van herkomst moesten achterlaten. Probeer een sfeer te creëren waarin vluchtelingen zich ongedwongen kunnen uitdrukken en zelf bepalen welke persoonlijke informatie ze willen delen met de groep. Ieder groepslid zal daar op een andere manier mee omgaan. Wanneer iemand vertelt over het verlies van een familielid in zijn land van herkomst, zullen niet alle groepsleden geneigd zijn om dit voorbeeld te volgen.

Vraag de vluchtelingen met wie je werkt zeker nooit om over traumatische ervaringen te praten die ze voor of na het verlaten van hun land van herkomst hebben meegemaakt (zie ook Tool 24 [De dringendste behoeften van vluchtelingen vaststellen](#)). Op hun vluchtroute kunnen bepaalde omstandigheden hen ertoe hebben aangezet zaken te doen waarvoor ze zich nu schamen. Ze kunnen in de gevangenis hebben

gezet. Het kan ook dat ze dergelijke zaken hebben gezien bij andere groepsleden. Als je de indruk hebt dat sommige mensen nog steeds lijden onder deze gebeurtenissen, kun je hen beter aanmoedigen om professionele hulp te zoeken bij een psycholoog. Leg hen uit dat deze hulpverleners gebonden zijn aan het beroepsgeheim.

Wanneer een vluchteling je vertelt dat er onderweg illegale zaken zijn gebeurd, dan ga je daar beter niet op in. Verwittig wel de politiediensten wanneer je vormen van illegaal gedrag vaststelt die de veiligheid of de rechten van de andere groepsleden bedreigen, bv. druk vanuit georganiseerde misdaadcircuits, wraakacties of conflicten die ontstaan zijn in het land van herkomst of onderweg.

In Europa beschouwt men jongeren tot 18 jaar als 'kind', terwijl tieners in sommige landen als volwassenen worden aanzien en soms al op amper 14-jarige leeftijd voor zichzelf moeten zorgen en een gezin stichten. Het gebeurt dat jongeren van 16-17 jaar aan de overheid verklaren dat ze alleen reizen, terwijl ze echter kennissen of familie hebben in de streek. Ze gebruiken dit argument omdat ze weten dat instellingen in Europa extra steun verlenen aan niet-begeleide minderjarigen.

Tracht tijdens de taalcoachingactiviteiten zo weinig mogelijk te focussen op het alfabetiseringsniveau van de deelnemers, hun beheersing van de taal van het gastland of van andere talen (zie ook Tool 34 [De eerste samenkomsten met vluchtelingen: enkele richtlijnen](#)).

Wanneer vluchtelingen uit vrije wil willen vertellen over hun land van herkomst of de route die ze hebben gevolgd richting Europa, probeer dan misverstanden te vermijden over de schrijfwijze of de uitspraak van plaatsnamen. De namen van landen, steden, rivieren, zeeën enz. kunnen anders zijn in de taal van de vluchtelingen en vaak zijn zij niet vertrouwd met de namen die jij in je moedertaal gebruikt. Het kan ook zijn dat ze de Europese plaatsnamen niet kunnen spellen. Mensen met een beperkte aardrijkskundige kennis zullen zich eerder als volgt uitdrukken: "Ik ben vijf dagen lang noordwaarts getrokken tot in een grote stad en heb van daaruit de tocht over zee gemaakt", dan op deze manier: "Ik ben 200 km noordwaarts getrokken, heb de grens van land X overgestoken, om in stad Y aan te komen en van daaruit zee Z over te steken." Als je extra informatie wil krijgen om hun relaas enigszins te begrijpen, vermijd dan hen in een ongemakkelijke situatie te brengen.

Sommige vluchtelingen zullen je in de context van de taalcoaching dingen vertellen die je kunnen doen besluiten dat ze niet in aanmerking komen voor het vluchtelingenstatuut. Maar deze problematiek belangt enkel de bevoegde instanties aan. Jij mag daarover geen mening formuleren aan individuen of andere groepsleden, zelfs al vragen ze jou ernaar.

Respecteer altijd de privacy van de mensen met wie je werkt, maar aanvaard nooit praktijken die in strijd zijn met de mensenrechten, de wetten, de rechtsorde en de gelijkwaardigheid van alle mensen.